

SAFO – INNSPILL STATSBUDDSJETTET 2025 – ARBEIDS- OG SOSIALKOMITEEN

SAFOs visjon er full deltakelse og likestilling for funksjonshemmede og at funksjonshemmedes menneskerettigheter realiseres i Norge. Vårt hovedkrav er at CRPD – Funksjonshemmedekonvensjonen skal inkorporeres i MENNESKERETTSLOVEN.

Likestilling av funksjonshemmede har i godt og vel vært en uttalt politisk visjon. Allikevel er diskriminering og ekskludering fremdeles en del av funksjonshemmedes hverdag.

Ekskludering i skolen blir til utenforskap og diskriminering i Arbeidslivet

Funksjonshemmedes ekskludering fra det faglige og sosiale fellesskapet i nærskolen er et eksempel. Elever med funksjonsnedsettelse ekskluderes fra ordinær undervisning og plasseres i egne rom, egne bygg og til tider egne skoler på tvers av egne ønsker.

Manglende universell utforming av mange nærskoler forsterker utenforskapet og bidrar til at elever med funksjonsnedsettelse ikke blir en del av det ordinære faglige og sosiale fellesskapet i oppveksten. Opp mot 8 av 10 skoler er ikke universelt utformet.

Veikart universelt utformet nærskole 2030, en strategi for oppgradering til universelt utformede skolebygninger innen 2030, er ennå ikke igangsatt, på tross av dette ble inkludert i Hurdalsplattformen. Visjonen om et likestilt arbeidsliv er avhengig av inkludering i skolen og oppgradering av skolebygningene er en forutsetning. Tidsfrist i forskrift og øremerkede midler er en forutsetning.

Tolke- og ledsagertjenester – grunnleggende verktøy for inkludering av personer med døvblindhet

Grunnlaget for å styrke døvblindes livskvalitet ligger i likeverdig inkludering. Samfunnsskapte barrierer bidrar til ekskludering. Tjenester og hjelpemidler er nødvendige for å styrke inkluderingen av funksjonshemmede og for personer med døvblindhet er tolke- og ledsagertjenesten det mest sentrale verktøyet for å bidra til deltakelse og likestilling.

Under denne ordningen med tolke- og ledsager, yter fagutdannede tolke- ledsagere kommunikasjons- og ledsagingsbistand på døvblindes egne foretrukne kommunikasjonsformer. Inkludert i dette finner vi også steds-, situasjons- og informasjonsbeskrivelser, samt digital ledsaging som er nødvendige for å forstå omgivelsene, og å kunne delta i samfunnet på lik linje som andre.

For å bli fullt ut inkludert må døvblinde få tilgang til tolke/ledsager-tjenester når behovet er til stede. SAFO sin medlemsorganisasjon Foreningen Norges Døvblinde – FNDB har i løpet av

11.10.2024

det seneste året meldt tilbake at tilgangen til tolk og ledsager-tjenester er redusert. Dette har endret seg i løpet av de siste par årene, etter at driftsbevilgningene til Arbeids- og velferdsetaten ble økt i 2023 og 2024 for å gi rom for flere fast ansatte tolker.

I neste års statsbudsjett initieres en ny modell for kjøp av tolketjenester fra frilanstolker. Endringene gjør oss noe bekymret. Skal ny administrasjonsenhet fungere som en portvokter for bruk av frilanstolker, slik at tilgangen til tolk og ledsagertjenester innskrenkes ytterligere? Hva skjer dersom administrasjonsrammen brukes opp i løpet av året. Vil da tilgangen til frilansetolker stoppe helt opp? Er dette første skritt på veien til å endre tilgang til tolk- og ledsagertjenester fra overslagsbevilgning til rammefinansiering – med de følger det vil bli for døvblindes inkludering i samfunnet vårt?

Aktivitetsmidler til personer over 26 år

Regjeringen prioriterer ikke funksjonshemmedes folkehelse. Aktivitet som forebyggende tiltak for funksjonshemmede er en begrenset mulighet fordi tilgangen til aktivitetshjelpemidler for voksne over 26 år er dårlig. Årets statsbudsjett endrer ikke dette. Økningen i rammebevilgningen er på 3,8%. Det dekker prisstigningen fra september 23 til september 24, men ikke stort mer.

I folkehelsepolitikken er forebygging et vesentlig virkemiddel og utjevning av sosiale forskjeller et prioritert mål. Behovet for aktivitetshjelpemidler er stort. Allerede den 26. januar 2024, publiserte NAV på sine nettsider at rammen for aktivitetshjelpemidler for personer over 26 år var brukt opp.

Funksjonshemmede som gruppe har dårligere økonomi og kortere utdanning enn andre. Dette er kjennetegn for de som ligger nederst på stigen over sosiale helseforskjeller i Norge. Dersom man vil sikre folkehelse også for funksjonshemmede, må tilgangen til aktivitetshjelpemidler for alle, også for de over 26 år, bedres.

Funksjonsassistanse – Budsjettøkningen er positiv, men ordningen må utvides og rettighetsfestes

SAFO er fornøyd med at funksjonsassistanseordningen i arbeidslivet er styrket, men ordningen er ikke tilgjengelig for utviklingshemmede. SAFO mener også at ordningen burde vært tilgjengelig for funksjonshemmede studenter med behov for assistanse. At ordningen er avhengig av årlige budsjettprioriteringer gjør den også uforutsigbar for de som har tilgang til og god nytte av ordningen.

Høyere utdanning som arbeidsmarkedstiltak

Sysselsettingsgraden varierer med utdanningsnivå. I aldersgruppen 25 – 34 år var sysselsettingsgraden som følger (SSB-21)

- **Masterutdanning** – 95 %
- **Bachelorutdanning** – 91 %
- **Videregående skole** – 84 %
- **Grunnskoleutdanning** – 64 %

Hele 64% av barn med fysiske funksjonsnedsettelse fullfører IKKE videregående skole, mot 17% av befolkningen for øvrig

Kun 17% av funksjonshemmede har universitets- og høyskoleutdanning, mot 41% av befolkningen for øvrig.

Sysselsettingsgraden for funksjonshemmede er svært lav – 37,5% mot 78,4% for befolkningen generelt. Grad av sysselsetting varierer med utdanningsnivå. Opplæringstiltak og lønnstilskudd er blant de mest effektive for å øke sysselsettingen.

Blant funksjonshemmede har 40% ikke utdanning utover grunnskolenivå, mot 25% i befolkningen totalt. Bare 17% av funksjonshemmede har høyere utdanning mot 41% av befolkningen for øvrig. 64% fullfører ikke videregående skole. Det må legges til rette for høyere studier. Mulighet for høyere utdanning utover 3 år må forskriftsfestes.

Psykisk helse

Utfordringene knyttet til psykisk helse øker i alle aldersgrupper. Angst er en utfordring som begrenser, men utfordringene kan avhjelpes gjennom blant annet god tilrettelegging.

Vi har behov for økt kompetanse i offentlige tjenester basert på erfaring og forskning. Det må utarbeides og gjennomføres et kompetanseprogram som inneholder informasjon, veiledning og oppfølging for NAV-veiledere, HR-personell, tillitsvalgte og ledere i offentlig og privat sektor. Et program relatert til angst og psykisk uhelse om hvordan tilrettelegge arbeidsplassen for mennesker med angst som begrenser dem i arbeid/arbeidssøking. I henhold til Helsenorge har (eller vil oppleve) 20 til 25% av befolkningen en angstdiagnose som begrenser dem i hverdagen. Målsetningen er å redusere utenforskap og gi flere med en angstdiagnose og annen psykisk uhelse en bedre arbeidshverdag og få flere til å gå fra trygd til arbeid.

Funksjonshemmedekonvensjonen CRPD må inn i MENNESKERETTSLOVEN – Vi ønsker ikke CRPD inn i andre lover enn MENNESKERETTSLOVEN.

CRPD må inkorporeres i menneskerettsloven. Både kvinnekonvensjonen og barnekonvensjonen er inkludert i Menneskerettsloven sammen med konvensjonene for sivile og politiske rettigheter og økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.

SAFO ber om at komiteen

- Legger inn en merknad om at «Veikart universelt utformet nærscole 2030» må aktiviseres og gjennomføres med tidsfrister og øremerket tilskudd for oppgradering

11.10.2024

- Sikrer at ny modell for frilansordningen for tolker/ tolk- og ledsagertjeneste ikke struper tilgangen til frilanstolker. Nødvendig og tilstrekkelig finansiering av frilandstolk- og ledsager må sikre den nødvendige fleksibiliteten som døvblinde trenger
- Dobler rammebeløpet for aktivitetshjelpemidler for personer over 26 år.
- Ordningen med funksjonsassistanse bør også inkludere assistanse i utdanning. Utviklingshemmede må inkluderes i målgruppen, og ordningen bør rettighetsfestes med en overslagsbevilgning.
- Bidrar til at maksimal tidsperiode for arbeidsmarkedstiltaket opplæring og utdanning utvides fra 3 til 5 år.
- Initierer utarbeidelse og gjennomføring av et kompetanseprogram relatert til angst og psykisk uhelse.
- **SIKRE AT CRPD legges i MENNESKERETTSLOVEN. Vi vil ikke at konvensjonen lovfestes i noen andre lover.**

En samlet vurdering av forskningen som er gjort fram til nå, gir likevel grunnlag for å konkludere med at midlertidig lønnstilskudd og utdanning i større grad bidrar til tilknytning til arbeidslivet, sammenlignet med andre tiltak. I Sverige har bruken av lønnstilskudd vært langt høyere enn i Norge, men likevel har ytterligere økning i bruk av lønnstilskudd vist å ha gode effekter på sysselsetting i Sverige.¹ Effekten på overgang til arbeid er beregnet til høy.

Mangel på integrert psykisk helsehjelp Kartleggingen tyder også på at det mangler tiltak rettet mot brukere som har psykiske helseproblemer i tillegg til andre arbeidsrelaterte utfordringer. Flere av våre informanter, både i NAV, representanter for NAVs leverandører og representanter for arbeidsgivere, etterlyser bedre kompetanse innen psykisk helse i arbeidsmarkedstiltakene. Det ser ut til å

¹ Områdegjennomgang av arbeidsmarkedstiltak – Kartlegging av kunnskap og praksis – Oslo economics, Proba samfunnsanalyse og Frischsenteret – levert 5. mars 2024 til AID

11.10.2024

være behov for et styrket tilbud av integrerte arbeidsrettede tjenester og helsetjenester. NAV har et særskilt fokus på å etablere tettere samarbeid med helsesektoren, både på kontor-, fylkes- og direktoratsnivå. Samtidig er det utfordringer få til et godt samarbeid på tvers av sektorer.

Vi vurderer at ordinær utdanning er blant arbeidsmarkedstiltakene med sterkest sysselsettingseffekt, i hvert fall over tid.

Utdanning – begrenses inntil 3 år. Alle som får høyere utdanning har redusert arbeidsevne.